

Входження людства в третє тисячоліття ознаменоване оновленим поглядом світової спільноти в майбуття, визначенням ціннісних властивостей суспільного життя, які характеризують його якість. Світ визнав, що добробут, освіта та здоров'я людини є основними чинниками якості її життя, а якість освіти — основною метою, пріоритетом розвитку суспільства у XXI столітті. Тому не випадково серед характеристик так званого індексу розвитку людського потенціалу (ІРАП), за яким ООН порівнює рівень соціального й економічного розвитку різних країн, показник освітньої діяльності є одним із трьох основних індикаторів інтегрованої оцінки якості людського життя.

У сучасних умовах розвитку вітчизняної системи освіти, реалізації її нових парадигм актуальним залишається питання результативності діяльності всіх освітніх ланок, у тому числі загальної середньої. Показником результативності виступає саме якість освіти як системний багатокомпонентний критерій діяльності загальноосвітнього навчального закладу. Цим поняттям характеризують не тільки якість отриманого результату, а й якість мети, якість педагогічного процесу. Якість мети освіти чітко визначена Національною доктриною розвитку освіти й чинною законодавчою базою, а якість навчальних результатів зафіксована у державних освітніх стандартах. Якість педагогічного процесу є предметом наукового обговорення і дискусій, полем наукових досліджень і практичної апробації.

Останнім часом у педагогічній науці з'явилося чимало робіт, у яких висвітлюються різні аспекти проведення моніторингового дослідження: оцінювання і контроль якості знань учнів, якості навчальних програм, інформаційно-методичного забезпечення навчально-виховного процесу тощо. Однак дослідники майже не розглядають питань, що стосуються якості діяльності вчителя, моніторингу кадрового забезпечення освітнього процесу в ЗНЗ. Адже перед учителем сьогодні постають нові складні завдання, пов'язані з упровадженням компетентнісного підходу, особистісно зорієнтованих технологій навчання і виховання учнів, використанням інформаційних та навчальних технологій, діагностичних психолого-педагогічних методик тощо. Тому, одержавши достовірну, об'єктивну інформацію про якість своєї професійної діяльності, вчитель може корегувати та вдосконалювати її. При цьому отримана керівництвом навчального закладу інформація є основою для прийняття ефективних управлінських рішень, сприяє розвитку персоналу, підвищенню ефективності професійної діяльності фахівців.

У посібнику висвітлені теоретичні та практичні аспекти здійснення моніторингу професійної діяльності сучасного вчителя, особливості впровадження методики експертного оцінювання якості роботи педагога та технологія здійснення її моніторингу, подано науково-практичні та методичні матеріали для здійснення моніторингу діяльності вчителя.

Видання стане в пригоді адміністрації навчальних закладів, педагогічним колективам, методистам управлінь освіти різних рівнів, викладачам педагогічних спеціальностей середніх спеціальних і вищих навчальних закладів та широкій громадськості.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МОНІТОРИНГУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

1.1. Моніторинг у системі загальної середньої освіти

Моніторинг як метод дослідження за станом функціонування системи або її складників відносно недавно почали запроваджувати в практику педагогічної діяльності. Він є однією з важливих і поки що, на жаль, найменш ефективних ланок системи якості освіти, спираючись на результати якої можна було б не тільки отримувати оперативну й об'єктивну інформацію про стан освітньої галузі, а й, що найголовніше, приймати стратегічні рішення, спрямовані на розвиток системи освіти.

Для освітнього середовища України, за твердженням Т. О. Лукіної, моніторинг є абсолютно новим явищем, яке потребує ґрунтовного вивчення на теоретичному рівні, законодавчої і нормативної підтримки в юридичній сфері та запровадження у практику роботи науково-дослідних установ і установ державного управління загальною середньою освітою. Серед багатьох визначень моніторингу на увагу заслуговує таке: *«Моніторинг якості освіти — спеціальна система збирання, обробки, зберігання та розповсюдження інформації про стан освіти, інтерпретація зібраних фактів та прогнозування на їх підставі динаміки й основних тенденцій її розвитку та розробка науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень стосовно підвищення ефективності функціонування освітньої галузі»* (В. В. Темненков).

Моніторинг виник як чинник громадянського суспільства, що дозволяло здійснювати вплив на розвиток соціально-економічних процесів у демократичній державі (30–50-ті роки ХХ ст., Американська асоціація прогресивної освіти — Progressive Education Association in the United States (PEAUS)). Визначають такі історичні етапи становлення освітнього моніторингу:

- **I етап.** 30–50-ті роки ХХ століття. PEAUS дослідила рівень підготовки випускників 30 шкіл у США.

- **II етап.** 60–70-ті роки ХХ століття. Міжнародна асоціація з оцінювання шкільної успішності (International Education Association — IEA)

започаткувала міжнародні порівняльні моніторингові дослідження у сфері освіти.

- **III етап.** 80–90-ті роки ХХ століття. Актуальними стають проблеми визначення рентабельності системи освіти, організації ефективного управління ресурсами, оцінювання продуктивних освітніх систем; якість освіти стає політичною категорією.

- **IV етап.** 90-ті роки ХХ століття — до наших днів. Цей період характеризується спрямованістю на політичну підтримку та наукову обґрунтованість досліджень.

Проголошення якості освіти національним пріоритетом зумовлює потребу запровадити цілісну систему моніторингу якості освіти, яка в Україні перебуває у стадії становлення. Нині відбувається поетапне запровадження такої системи. Передусім розроблено законодавчу базу, яка містить такі затверджені нормативні та програмові документи, як Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо забезпечення розвитку освіти в Україні» (2001), Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти» (2002), Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання запровадження зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти» (2004) та наказ Міністерства освіти і науки України «Про організаційні заходи щодо запровадження зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів» (2004), де окреслено завдання щодо створення системи моніторингу якості освіти й мережі регіональних моніторингових центрів.

Сучасна нормативно-правова база контролю за діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів закладена Конституцією України, законами України «Про освіту» (із змінами й доповненнями, внесеними Кабінетом Міністрів України від 7 грудня 2000 р. № 2120-III); «Про загальну середню освіту» (№ 651-XIV, 1999 р.); Указом Президента України «Про заходи щодо вдосконалення діяльності органів освіти» (зі змінами й доповненнями, внесеними Кабінетом Міністрів України від 6 квітня 2000 р. № 1642-III); Постановою КМ України № 2000 від 2 лютого 1996 р. «Про ліцензування, атестацію та акредитацію закладів освіти»; Наказом № 66 Міністерства освіти і науки України

від 5 березня 1996 р. «Типове положення про атестацію середніх загальноосвітніх, позашкільних, дошкільних закладів освіти і закладів освіти для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації»; Наказом МОН України № 553 від 24 липня 2001 р. «Про порядок державної атестації загальноосвітніх, дошкільних та позашкільних навчальних закладів».

Моніторинг не є окремою управлінською функцією. Основна функція практичного застосування моніторингу — це інформаційне обслуговування управління в різних галузях діяльності. Причиною проведення моніторингу є незадовільна якість інформації, передусім у сфері управління. Моніторинг виступає складником таких управлінських функцій, як контроль і аналіз, і є системою вимірювання динаміки кількісно-якісних змін об'єкта.

У науковій літературі немає однозначного тлумачення поняття «моніторинг». Складність формулювання пов'язана з його належністю як до сфери науки, так і до сфери практики. Моніторинг можна розглядати і як спосіб дослідження реального стану освітньої галузі, і як спосіб забезпечення сфери управління різними видами оперативної якісної інформації. Загальновідомим є визначення моніторингу як постійного спостереження за будь-яким процесом з метою виявлення його відповідності запланованому результату. Наведемо ще дві дефініції, запропоновані відомими вітчизняними вченими — визнаними авторитетами в цій царині знань.

«**Моніторинг** — насамперед дослідницький процес, за допомогою якого з'ясовують стан функціонування освітньої системи, вивчають процеси, що характеризують її як функціонуючий організм, якому властивий сталий розвиток...<...> Моніторинг в освіті — це інструментальний засіб оцінювання, завдяки якому формулюються висновки й судження про кількісні і якісні показники розвитку досліджуваного об'єкта...» (Ляшенко О. І. Організаційно-методичні засади моніторингу якості освіти // Педагогіка і психологія. — 2007. — № 2 (55). — С. 35–40).

«**Моніторинг** у загальному розумінні є одним з універсальних видів науково-практичної діяльності, що передбачає проведення спеціально організованого спостереження, оцінювання й прогнозування розвитку певного об'єкта (системи, явища, діяльності тощо). Отже, характерними й відмінними його ознаками є наукова спрямованість, оцінний, прогностичний, моделюючий характер діяльності» (Лукіна Т. О. Загальні принципи та організаційні засади моніторингу як засобу управління якістю освіти на різних рівнях // Педагогіка і психологія. — 2007. — № 2 (55). — С. 52–60).

Отже, моніторинг розвивається у двох напрямках: 1) збирання, опрацювання й інтерпретація статистичної інформації; 2) проведення якісного дослідження стану освітньої системи (точніше буде назвати *моніторингове дослідження*, під час проведення якого розробляється концепція дослідження та визначається мета, завдання, об'єкт і предмет, гіпотези, що передбачають очікувані результати). Моніторинг має ознаки дослідження, але не є тожним йому.

Проведення моніторингу передбачає дотримання таких основних принципів:

- об'єктивність інформації;
- цілісність;
- оперативність;
- можливість порівнювати дані;
- відповідність мети засобам його організації;
- науковість;
- прогностичність;
- несуперечливість даних;
- відкритість і доступність інформації про стан та якість освіти.

Особливості моніторингу полягають у тому, що:

- поштовхом до проведення моніторингу є відсутність якісної інформації щодо стану справ у досліджуваному об'єкті;
- результати моніторингу мають бути оперативними — саме в цьому його цінність;
- засобами моніторингу дослідник прагне якомога точніше описати об'єкт, але його технологія не передбачає втручання в хід подій, поки їх динаміка не матиме загрозливих тенденцій;
- моніторинг розробляє широкий вибір показників, що оцінюють систему.

Моніторинг передбачає сукупність елементів, взаємодія яких забезпечує проведення моніторингових процедур. До елементів, що становлять структуру моніторингової системи, належать:

- суб'єкти моніторингу;
- комплекс моніторингових показників;
- інструментарій моніторингової діяльності;
- безпосередньо моніторингова діяльність.

Суб'єктами моніторингу є ті, хто виконує моніторингові функції. Ними можуть бути як організації, так і конкретні люди. Умовно суб'єкти моніторингу можна поділити на дві групи:

- суб'єкти, що збирають інформацію;
- суб'єкти, які отриману інформацію опрацьовують і систематизують.

Суб'єктом моніторингу можуть бути на регіональному чи муніципальному рівнях державні органи управління освітою, на локальному — адміністрація навчального закладу. Крім того, проводити моніторингові дослідження можуть незалежні наукові організації.

Об'єктами моніторингу системи освіти виступає система освіти в цілому та окремі її складники, на які спрямовані моніторингові процедури. Розробляючи систему моніторингу якості освіти, важливо, щоб об'єкти моніторингу співвідносилися з об'єктами управління, що дасть можливість забезпечити інформаційні потреби управління й уникнути збирання та накопичення зайвої інформації, яка переобтяжуватиме роботу.

Моніторинг передбачає різні джерела отримання інформації. Це можуть бути проміжний і підсумковий контроль, державна підсумкова атестація учнів I–III ступенів навчання, анкетування учасників освітнього процесу, експертне оцінювання, звітність перед органами управління освітою різних рівнів тощо. Зміст моніторингу визначається відповідно до мети й конкретних завдань.

У науковій літературі є різні спроби класифікації моніторингу. Найбільш ґрунтовна, на нашу думку, здійснена відомим російським ученим С. Майоровим.

Виділяють такі види моніторингу:

1. За метою проведення:

1.1. *Інформаційний* — передбачає збирання, структурування, накопичення та поширення інформації. Такий вид моніторингу не передбачає організованого обстеження на етапі збирання інформації.

1.2. *Базовий, «фоновий»* — виявляє нові проблеми, відхилення й ризики до того, як вони почнуть становити загрозу системі.

1.3. *Проблемний* — досліджує закономірності процесів, виявляє проблеми, суттєві для управління. Здійснюється на замовлення органу управління. Цей вид моніторингу можна поділити на два підвиди залежно від того, які завдання він допомагає розв'язати:

- *проблемний функціонування* — це базовий моніторинг локального характеру, що досліджує якусь проблему протягом певного, не обмеженого часу;

- *проблемний розвитку* — динамічний моніторинг, коли питання якості, інструментарію і всієї системи обстеження мають вирішуватися швидко. Особливість цього виду моніторингу полягає в тому, що він завершується після досягнення мети, хоча кількість інших проблем у системі може залишатися значною.

1.4. *Управлінський* моніторинг покликаний відстежувати й оцінювати ефективність прийнятих управлінських рішень та їх наслідків.

2. За підставами для експертизи:

2.1. *Динамічний моніторинг*. Підставою для експертизи в цьому випадку слугують дані про динаміку розвитку певного об'єкта, явища чи показника, наприклад, кількість учителів вищої

категорії в районі як індикатор професійного рівня вчителів навчального закладу (району, міста тощо).

2.2. *Порівняльний, або конкурентний моніторинг* — порівнює результати ідентичного обстеження інших освітніх систем.

2.3. *Комплексний моніторинг* — беруть до уваги кілька підстав для експертизи.

3. За засобами, що використовують під час проведення моніторингу:

- 3.1. *педагогічний;*
 - 3.2. *соціологічний;*
 - 3.3. *психологічний;*
 - 3.4. *медичний*
- тощо.

4. За ієрархією систем управління:

- 4.1. *шкільний, або локальний;*
- 4.2. *муніципальний;*
- 4.3. *регіональний;*
- 4.3. *національний;*
- 4.4. *міжнародний.*

Моніторинг якості освіти може здійснюватися у двох напрямках: *зовнішній моніторинг*, тобто оцінювання системи освіти незалежно від органів управління освітою спеціально створеними для цієї мети організаціями, та *внутрішній моніторинг*, який проводять усередині самої системи освіти зацікавлені в якості суб'єкти освітньої діяльності.

Виділимо чотири елементи системи освіти, які беруть участь у моніторингу:

- органи управління освітою (державні, регіональні, муніципальні, районні);
- загальноосвітні навчальні заклади;
- учителі;
- учні.

Головною метою моніторингу якості освіти на *національному рівні* має бути збирання, систематизація, аналіз та узагальнення інформації про реальний стан освітньої галузі, оцінювання процесів, що відбуваються в освіті на всіх рівнях її функціонування, та надання інформації й рекомендацій для державних органів управління освітою щодо прийняття зважених, стратегічно важливих управлінських рішень.

Основні завдання, які має виконувати система моніторингу якості освіти на національному рівні:

1. Упорядкування інформаційних потоків у державі в галузі освіти.
2. Систематизація статистичної інформації на загальнодержавному рівні.
3. Оцінювання навчальних досягнень випускників початкової, основної та повної середньої школи для підсумкової атестації.
4. Оцінювання якості освіти на різних ступенях навчання в рамках моніторингових досліджень якості освіти.

5. Здійснення заходів, необхідних для участі України в міжнародних порівняльних дослідженнях.

6. Формування системи критеріїв і показників якості освіти для різних рівнів освітньої галузі, що дасть можливість ефективно реалізувати основні функції оцінювання якості освіти.

7. Використання багаторівневого системного моделювання при плануванні досліджень якості освіти й аналізуванні результатів.

8. Підготовка за результатами статистичної звітності та проведених моніторингових досліджень щорічного звіту про стан освіти в Україні і рекомендації щодо її подальшого розвитку.

9. Надання всім учасникам освітнього процесу, суспільству і його інститутам інформації про якість освіти в державі.

Для реалізації головної мети моніторингу на державному рівні необхідно створити відповідні організаційні структури, розвивати механізми і процедури за такими напрямками:

- розширити функції Українського центру оцінювання якості освіти (крім атестації випускників повної середньої школи, УЦОЯО має здійснювати атестації випускників початкової й основної школи);

- створити Український центр моніторингу якості освіти і статистики з відповідними регіональними підрозділами, який буде функціонально і за ресурсами незалежним від системи управління освітою і звітуватиме тільки перед органами державної влади. У такому центрі має акумулюватися й систематизуватися на загальнодержавному рівні вся інформація із первинних джерел;

- розмежувати повноваження всіх структур, задіяних у моніторингу, і координувати їхню діяльність;

- централізовано розробляти діагностичні методи для проведення моніторингових досліджень і вимоги до основних технологій і процедур оцінювання якості освіти; для реалізації моніторингу якості засвоєння знань необхідні ефективні інструментальні методи вимірювань, зокрема тести. Як засоби вимірювання властивостей педагогічної діяльності анкета і тест мають надійно й валідно моделювати вимірювані ознаки;

- дотримуватися принципу гласності і колегіальності в прийнятті стратегічних управлінських рішень;

- відпрацювати процедури збирання інформації таким чином, щоб уникати повторних запитів або дублювання інформації на рівні навчального закладу;

- уся інформація, яку збирають із первинних джерел, має бути доступною для офіційного використання на національному, регіональному й муніципальному рівнях.

Моніторинг і оцінювання якості освіти на державному рівні здійснюватимуться шляхом порівняння фактичних значень показників і параметрів якості освіти з еталонними значеннями. Це дасть змогу отримати інформацію про заплановані й досягнуті результати освітньої діяльності: запланований результат включає характеристики показників і параметрів з урахуванням вимог нормативних актів, досягнутий результат відображає реально отриману якість освіти.

Регіональний (муніципальний) рівень моніторингу якості освіти є структурним елементом єдиної національної системи моніторингу. Регіональна система моніторингу якості освіти — це сукупність організаційно-функціональних структур, які забезпечують діагностику та оцінювання ефективності освітньої системи на регіональному рівні. У ньому поєднується оцінювальна діяльність закладів освіти регіону як засіб звітності та засіб надання допомоги і підтримки навчальним закладам.

Метою регіональної системи моніторингу якості освіти є відстеження ефективності функціонування всіх складових галузі освіти на регіональному рівні та надання інформації про стан освіти регіону для національних інституційних структур.

Завдання моніторингу якості освіти на регіональному (муніципальному) рівні:

1. Оцінювання якості освіти під час атестації випускників початкової, основної та повної середньої школи.

2. Інформаційне, аналітичне й експертне забезпечення моніторингу на регіональному (муніципальному) рівні.

3. Формування єдиної регіональної (муніципальної) бази даних про індивідуальні освітні траєкторії випускників ЗНЗ регіону.

4. Експертиза програм, проектів, рекомендацій та інших документів і матеріалів за профілем роботи.

5. Розроблення на рівні навчального закладу єдиного регламенту акумуляції даних про індивідуальні досягнення учнів і стандартизація портфолію випускника основної і повної середньої школи.

6. Розроблення організаційно-методичного забезпечення моніторингу і освітньої статистики регіональної (муніципальної) системи освіти.

7. Підготовка фахівців для виконання робіт моніторингу якості освіти.

8. Надання рекомендацій регіональним органам управління освітою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо забезпечення якості освіти.

9. Надання всім учасникам освітнього процесу, суспільству і його інститутам інформації про якість освіти в регіоні.

Локальна система моніторингу якості освіти — це сукупність внутрішніх і зовнішніх організаційно-методичних заходів, які здійснює загальноосвітній навчальний заклад для того, щоб забезпечити себе та органи управління освітою інформацією, необхідною для прийняття ефективних управлінських рішень. Моніторинг якості освіти на рівні освітнього закладу здійснюється за результатами внутрішніх і зовнішніх контрольно-оцінювальних процедур. Мета моніторингу якості освіти *на локальному рівні* — самоконтроль і саморегуляція діяльності загальноосвітнього навчального закладу відповідно до державних нормативно-правових документів у галузі освіти.

Завдання моніторингу якості освіти на локальному рівні:

1. Підвищення потенціалу внутрішньої самооцінки всіх об'єктів оцінювання на рівні загальноосвітнього навчального закладу.

2. Проведення моніторингових досліджень на рівні навчального закладу та відстеження результатів навчальної діяльності для поліпшення ефективності навчання.

3. Аналізування результатів навчально-виховного процесу та порівняння їх із метою й завданнями, місією школи для коригування діяльності навчального закладу.

4. Створення банку даних результативності навчальної діяльності учнів школи та відстеження індивідуальної траєкторії успішності кожного учня.

5. Визначення доданої освітньої вартості в ЗНЗ.

6. Накопичення й аналіз інформації про результативність професійної діяльності учителів школи.

7. Надання необхідної статистичної інформації про стан функціонування локальної освітньої системи до регіональних (муниципальних) органів управління.

Таблиця 1. ОСНОВНІ ПОРІВНЯЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОНЯТЬ «МОНІТОРИНГ» ТА «КОНТРОЛЬ»

Х-ки Поняття	Моніторинг	Контроль
Визначення	Інформаційна система (збирання, обробка, збереження та використання інформації про стан керованого об'єкта), яка постійно поповнюється, що вказує на безперервність відстеження	Інформація про стан об'єкта, яку використовують для запобігання негативним результатам. Він може мати як безперервний, так і дискретний характер. Ефективність контролю залежить від його систематичності та своєчасності
Завдання	Основне завдання — коригування та прогнозування розвитку об'єкта	Основне завдання — діагностика та надання інформації про стан об'єкта
Зміст	Це самостійна функція управління, яка реалізує зворотний зв'язок, що включає контроль, оцінювання реального стану об'єкта та прийняття на цій основі рішення	Це самостійна функція управління, яка забезпечує зворотний зв'язок, що передбачає перевірку та оцінювання реального стану об'єкта з бажаним та прийняття на цій основі рішення
Застосування	Застосовується при відстеженні розвитку об'єкта, що пов'язано із порушенням рівноваги та реєстрацією змін, які засвідчують появу нового рівноважного стану об'єкта	Застосовується при відстеженні об'єкта у рівноважному стані
Технологія	Включає розроблення апарату технології вимірювання реального стану об'єкта. Передбачає створення еталону, який забезпечує реалізацію, перевірку та перегляд цілей управління	Має апарат і технологію вимірювання реального стану об'єкта. Передбачає наявність сталого еталону, який забезпечує реалізацію цілей управління. Цілі жорстко закріплені
Учасники	Проводиться із залученням підлеглих, що здійснює вплив на їх рефлексивну сферу і викликає рефлексивний розвиток	Проводиться одноосібно керівником. Іноді залучаються підлегли (самоконтроль). Вплив на рефлексивну сферу підлеглих не передбачається

Сутнісний аналіз поняття «моніторинг» дозволяє визначити основні його характеристики та порівняти їх із компонентами усталеного у педагогіці поняття «контроль» (табл. 1).

До оцінювання роботи освітньої системи під час проведення освітнього моніторингу можуть бути застосовані різні підходи, які мають враховувати ресурси (матеріально-технічне й кадрове забезпечення навчального закладу, методичний вплив на педагога тощо), процеси, що відбуваються у навчальному закладі, й результат усього комплексу впливів на освітню систему. Моделі моніторингу, які передбачають вивчати лише один чи два складники (наприклад, тільки процес або результат чи відношення «мета — результат»), можуть призводити до помилкових висновків.

Таким чином, важливою умовою модернізації освіти, удосконалення персонального складу, ефективності управління ЗНЗ є систематичне збирання інформації та аналіз об'єктивних даних про роботу вчителів і результати навчання учнів. У цьому контексті актуалізується потреба створення дієвих регіональних та локальних систем інформування й оцінювання, за допомогою яких можливо суттєво вплинути як на підвищення ефективності роботи вчителя, так і на діяльність адміністрації школи, а в цілому і на якість освіти.

1.2. Сучасні вимоги до якості діяльності педагога

З розвитком суспільства, стрімким збільшенням інформаційних потоків, змінами в темпах економічного розвитку суспільства виникає потреба в освічених, творчих, креативних людях, здатних легко й швидко адаптуватися до сучасних умов життя. Сьогодні освіта орієнтується вже не на кількість знань і вмінь, засвоєних учнем, а на формування цілісної особистості школяра, розвиток його пізнавальних і творчих здібностей. Крім того, в умовах невизначеності сучасного суспільства дуже важливо, щоб здобута освіта змогла забезпечити випускникам школи успішну життєдіяльність, тобто сприяла їх соціалізації. Разом із тим держава ставить нові вимоги до змісту освіти та якості освітніх послуг.

Визначення моніторингу та оцінювання якості освіти вимагають конкретизувати поняття «якість освіти». Узагальнення різних точок зору на категорію «якість освіти» дозволяє визначити її як ступінь відповідності показників стану і результатів освітньої системи сформульованим цілям. Але такого визначення було б недостатньо. Зважаючи на багатоаспектність цього поняття, сучасна наука здійснює аналіз категорії «якість освіти» з позиції

системного підходу, який включає загальнофілософський аспект, соціально-педагогічну і дидактичну інтерпретації, управлінсько-діяльнісний підхід.

Виділимо низку наукових положень, які в сукупності характеризують поняття «якість»:

- якість — це сукупність властивостей; якість структурна, тобто якість є ієрархічна система властивостей або якостей частин об'єкта чи процесу;
- якість динамічна, тобто вона є динамічною системою властивостей;
- якість є суттєва визначеність об'єкта або процесу, внутрішня складова, яка виражається в законі зв'язку частин, елементів;
- якість — основа існування об'єкта або процесу, тому що вона має багатогранну зумовленість, що розкривається через сукупність складників: структура, система, границі, цілісність, мінливість, кількість;
- якість зумовлює одиничність об'єкта або процесу, його специфічність, цілісність, сталість;
- якість створюваних людиною об'єктів або процесів, на відміну від якостей інших явищ природи, має цінність, вірніше, зумовлює цінність відповідних об'єктів або процесів, тобто їх придатність і пристосованість для певних призначень, цілей, завдань, умов, які висуває людина.

Як відзначають дослідники, останнім часом у педагогіці можна відстежити тенденції до більш активного використання категорії «якість» для аналізування та інтерпретації різних явищ, аспектів педагогічної діяльності. Забезпечення якості освіти залежить від повноцінності умов, у яких реалізуються основні освітні завдання. До таких умов належать не лише зміст навчання, атмосфера навчального закладу, його матеріальне забезпечення, а й професійний ресурс — педагогічна компетентність учителя тощо.

Не підлягає сумніву той факт, що ключовою постаттю, яка формує новий зміст і нову якість освіти, є вчитель. Він має сприяти розвитку потенційних здібностей учнів, їх самореалізації. Основне завдання вчителя полягає у такій організації навчального процесу в класі, за якої забезпечується рівень освіти, що відповідає сучасним державним вимогам та інтересам, здібностям і можливостям учнів.

У зв'язку з цим зростають вимоги до професійних і особистісних якостей педагога.

Зі значними соціально-економічними змінами у суспільстві протягом останнього десятиліття докорінно змінився статус та освітні функції учителя, як наслідок — змінюються вимоги до рівня його професіоналізму.

Нині школи потребують педагога творчого, компетентного, здатного розвивати вміння мобілі-